

بسمه تعالی

مجلس شورای اسلامی ایران
و نهادهای وابسته به آن

معاونت دانشجویی - فرهنگی

«اداره مشاوره و راهنمایی دانشجویی»

مهارت تفکر نقاد

مهارت تفکر نقاد

یکی از مهم ترین مهارت های سالم زیستن، مهارت تفکر نقاد است. منظور از تفکر نقاد آن است که فرد اطلاعات، گفته ها و نظرات و پیشنهادها را بررسی کند و هیچ اندیشه، پیشنهاد یا نظری را بدون ارزیابی نه رد کند و نه بپذیرد.

در این شیوه تفکر برای دفاع و حمایت از هر عقیده ای شواهد و مدارک واقعی ارائه می شود و برای پذیرش عقیده دیگران نیز مدارک و شواهد درخواست می شود. در تعریف دیگری از تفکر نقاد گفته شده است که این نوع تفکر فرایندی است که درستی و اعتبار اطلاعات و عقاید را ارزیابی می کند. در جهانی که بمباران اطلاعات وجود دارد و دیدگاهها، عقاید و سلیقه های متفاوت و متعددی به چشم می خورد که بعضی از آنها ناسالم هستند، ضروری است انسان ها مجهز به توانایی هایی باشند که به آنها کمک کند راه درست را تشخیص دهند و دریابند کدام رفتار ناسالم یا پرخطر و کدام مسیر سالم و بی خطر است.

چند تعریف اساسی از تفکر نقادانه

* تفکر نقاد، تفکری منطقی است که بر نحوه تصمیم گیری تمرکز دارد و بر عملکرد فرد اثر می گذارد و تعیین می

کند که فرد چه تصمیمی بگیرد یا چه عملی را انجام دهد.

* تفکر نقاد، تفکری است که برای قضاوت و نتیجه گیری به جستجوی شواهد، دلایل و مدارک می‌پردازد یا برای دست یابی به چنین قضاوت و نتیجه گیری ها خواستار دلایل شواهد و مدارک است.

* فرایندی است که به بررسی صحت، دقت و ارزش اطلاعات و دانسته ها می پردازد.

* این فرایند با جستجوی دلایل، راهکارها و ارزیابی موقعیت‌ها آغاز می شود و فرد براساس شواهد و مدارک عینی و واقعی دیدگاه خود را تغییر می دهد و در نهایت تصمیم‌گیری می کند.

در واقع این مهارت از فرد می خواهد که در مورد ابعاد زندگی خود و دیگران به صورت نقادانه فکر کند و حتی در مورد تفکر خود براساس آنچه در تفکر نقاد به آن رسیده عمل کند. آنچه در مورد مهارت تفکر نقاد می توان گفت آن است که نقاد بودن به اندازه تفکر ارزشمند است.

ضرورت و اهمیت مهارت تفکر نقاد

امروزه جوانان در معرض اخبار و اطلاعات نامحدودی قرار دارند که از طریق رادیو، تلویزیون ، سینما، ماهواره و.... به آنان ارایه می شود. بخشی از این اطلاعات سالم و قسمتی دیگر آن ناسالم و اشتباه است. بعضی از خانواده ها سعی می کنند با کنترل کردن نوجوانان و جوانان دستیابی آنها را به منابع اطلاعاتی محدود کنند. اگر چه نظارت بر رفتار فرزندان یکی از اصول مهم تربیتی است اما در کنار آن لازم است که جوانان به گونه هائی تقویت شوند که خودشان قدرت و توانایی تشخیص اطلاعات سالم را از ناسالم داشته باشند و بدون بررسی و تحلیل چیزی را قبول یا رد نکنند این توانایی، مهارت تفکر نقاد نامیده می شود.

دلیل آنکه امروزه به جای کنترل محض جوانان، پرورش قدرت تفکر نقاد توصیه می شود آن است که:

* هیچ کنترلی صددرصد نیست، بنابراین در مواردی که علی‌رغم ایجاد محدودیت زیاد، اخبار یا اطلاعات ناسالم در اختیار فرد گذشته می‌شود، وی قدرت و توانایی ارزیابی آن را ندارد و زمانی که محدودیت‌ها بنا به دلایلی از میان برود، فرد در مقابل خطرات خلع سلاح می‌شود. برای مثال دانشجویی که خانواده ای سخت گیر دارد زمانی که در خوابگاه دور از خانواده در معرض اطلاعات و سلیقه‌های مختلفی قرار می گیرد، به سبب نداشتن این مهارت توان تجزیه و تحلیل آن ها را نخواهد داشت.

* در همه محیط ها احتمال آن وجود دارد که جوانان در معرض پیشنهادهای ناسالم قرار بگیرند: از طرف همکلاسی‌ها، افراد فامیل و اخبار و اطلاعاتی که از طریق رسانه های مختلف داده می شود. پس بهتر است که جوانان قدرت تشخیص مطالب سالم از ناسالم را به دست آورند نه آنکه توسط دیگران کنترل شوند.

* تفکر نقاد فرد را از درون توانمند می سازد، به همین دلیل همیشه در مقابل وسوسه ها، پیشنهادهای ناسالم و خطرات فرد ایمن می شود.

* تفکر نقاد یکی از اساسی ترین عواملی است که به پرورش هویت سالم کمک می کند. روحیه مطالعه، بررسی، سنجش و ارزیابی به افراد به ویژه نوجوانان و جوانان کمک می کند که مسیر زندگی خود را براساس آنچه که خود می خواهند تعیین کنند و در این راستا روش های متفاوت و مختلفی را بررسی و ارزیابی کرده و مسیر خود را تعیین کنند.

اصول تفکر نقاد

- برای آنکه بتوانید از مهارت تفکر نقاد استفاده کنید بهتر است با مراحل آن آشنا شوید:

۱- پیش از تصمیم گیری یا انجام هر اقدامی به خود فرصت دهید. به هنگام تصمیم گیری یا انجام عملی تامل کنید. بدین منظور بهتر است با عجله تصمیم نگیرید و فوراً اقدام نکنید، بلکه به خود فرصت دهید تا بتوانید فکر کنید. بهترین کار تامل و تفکر است. یعنی برای مدتی تصمیم گیری را به عقب بیاندازید تا در این فرصت بهتر بتوانید فکر کنید.

۲- جوانب مختلف موضوع را روشن کنید.

۳- ابعاد مختلف موضوع تمرکز کنید.

۴- نکات مبهم و متناقض را بیرون بکشید.

۵- درباره هر یک از ابعاد مختلف موضوع پرسش کنید.

۶- افکار، عقاید، فرضیه ها و احتمالات دیگر را نیز مورد توجه قرار دهید. در این موقع احتمالات و فرضیه های دیگری مطرح می شوند.

۷- اطلاعات جمع آوری کنید: در این زمینه می توانید با دیگران مشورت کنید و از آنان راهنمایی بخواهید و یا از آنان بخواهید که شما را به افرادی معرفی کنند که در مورد موضوع نظر شما اطلاعات بیشتری دارند.

۸- ارزیابی کنید: آنچه را که بدست آورده اید بررسی کنید. و ابعاد مختلف موضوع را بسنجید. پیامدهای مختلف هر یک از ابعاد موضوع را ارزیابی کنید. برای این کار روش تفکر «اگر آن گاه.....» بسیار کمک کننده است. ارزیابی کنید که اگر این کار را انجام دهم آن گاه آیا خودم آسیب نمی بینم؟ دیگری آسیب نمی بیند؟ جامعه آسیب نمی بیند؟ آیا به خانواده ام می توانم بگویم که چنین کاری را کرده ام؟

پیام بهداشتی :

داشتن تفکر نقادانه به ما کمک می کند تا هنگام تصمیم گیری، مسئله را از جوانب مختلف، خوب بررسی و نقد کنیم. زیرا تفکر نقادانه بر پایه ی پرسیدن، کسب اطلاعات و استدلال قرار دارد و از تعصب و خودرایی به دور می باشد.

منابع مورد استفاده شده :

-آموزش مهارت های زندگی ویژه دانشجویان: مهارت تفکر نقاد نویسندگان :لادن فتی -فرشته موتابی

- مهارت های تفکر نقادانه و خلاق « ویژه ی دانش آموزان »

نویسنده/ مترجم : ربابه نوری

- سایت تبیان www.tebyan.net

تهیه وتنظیم : شهیندخت پوزش (کارشناس ارشد روانشناسی)

اداره مشاوره و راهنمایی دانشجویی